

การออกแบบลวดลายเรขศิลป์ผ้าพิมพ์ลายจากอัตลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง อำเภอหนองหุ้มปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

Pattern Graphic Design of Printed Fabric to Present the Identity of Phetchaburi Karen's Woven Fabric

ศิริเพ็ญ ปุ่มหทัย
Siripen Pumahapinyo

อาจารย์ ดร.ประจำหลักสูตรศิลปศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Lecturer, Dr., Art Education Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Phetchaburi Rajabhat University

Corresponding author Email : siripen.puma@gmail.com

(Received : May 12, 2020; Revised : June 4, 2020; Accepted : October 9, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ผลงานออกแบบลวดลายเรขศิลป์แสดงเอกลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยงเพชรบุรีในรูปแบบศิลปะร่วมสมัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของลายผ้าทอกะเหรี่ยง วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมกะเหรี่ยง อำเภอหนองหุ้มปล้อง จังหวัดเพชรบุรี 2) ศึกษาแนวทางการสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมสมัยในรูปแบบการออกแบบลวดลายเรขศิลป์ผ้าพิมพ์ลายจากอัตลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง อำเภอหนองหุ้มปล้อง จังหวัดเพชรบุรี โดยการประยุกต์ศิลปะแขนงเรขศิลป์ด้วยเทคนิคการพิมพ์แบบดิจิทัล 3) ทดลองสร้างสรรค์ผลงานตามแนวคิดที่กำหนด ผลการวิจัยพบว่า 1) อัตลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยงยังคงสืบทอดการใช้สีเอาตามภูมิปัญญากะเหรี่ยงแบบดั้งเดิม และลวดลายบนผืนผ้าทอกะเหรี่ยงสามารถแบ่งออกได้ 4 กลุ่ม คือ (1) ลายองกี้ย หรือลายจก (2) ลายองทา หรือลายยกดอก (3) ลายหนี้ยไคย หรือลายมัตยอม และ (4) ลายเฉะ หรือลายปก โดยสืบทอดรูปแบบจากบรรพบุรุษ และคิดดัดแปลงจากธรรมชาติ ลวดลายผ้าทอส่วนใหญ่สร้างขึ้นจากรูปร่างเรขาคณิต โดยใช้เส้นประเภทต่าง ๆ สร้างจังหวะของลวดลาย นิยมใช้สีแดง สีเขียว สีเหลือง สีขาว และสีดำบนลาย 2) วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงยังคงมีการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมกะเหรี่ยง เช่น ประเพณีเวียนศาลา ประเพณีกินข้าวห่อ และพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น 3) ผู้วิจัยใช้ข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาวิเคราะห์เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบโดยใช้เอกลักษณ์บนลวดลายผ้าทอกะเหรี่ยงและรูปสัญลักษณ์แสดงวิถีชีวิตประเพณี วัฒนธรรมกะเหรี่ยง จำนวน 5 ผลงาน ประกอบด้วย 1) ชาตีพันธุ์กะเหรี่ยง 2) หญิงสาวกะเหรี่ยง หมายเลข 1 3) หญิงสาวกะเหรี่ยง หมายเลข 2 4) หญิงสาวกะเหรี่ยง หมายเลข 3 5) ข้าวห่อกะเหรี่ยง โดยผลการศึกษาความพึงพอใจจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านคุณค่าและการสื่อความหมาย ($\bar{X}=4.44$, S.D.=0.72) 1) ด้านการแสดงเอกลักษณ์ท้องถิ่น ($\bar{X}=4.42$, S.D.=0.75) 2) ด้านความงามตามหลักจัดองค์ประกอบ ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.95) 3) และ 4) ด้านความร่วมมือ ($\bar{X}=4.22$, S.D.=1.02) ตามลำดับ

คำสำคัญ: การออกแบบลวดลาย การออกแบบเรขศิลป์ ผ้าพิมพ์ลาย ผ้าทอกะเหรี่ยงเพชรบุรี

Abstract

This research project was a creative research in the contemporary art form of pattern design with digital printing techniques to present the identity of Phetchaburi Karen's woven fabric. The objectives of the study were 1) to investigate the identity of Phetchaburi Karen's woven fabric, lifestyle, tradition and culture, 2) to find out the guidelines for creating contemporary art in form of pattern design of printed fabric by applying graphic design using digital printing technique that inspired by the unique of Phetchaburi Karen's woven fabric, lifestyle, tradition and culture, 3) to examine the way to create contemporary art according to the concepts. The study showed that 1) the identity of Phetchaburi Karen's woven fabric still used traditional Karen weaving loom and the Karen woven fabric could be divided into 4 groups as follows: (1) Jok pattern (2) Yok dok pattern (3) Dye tie pattern and (4) Embroidery pattern. Most of the patterns were inherited from ancestors and adapted from the nature. Most woven fabric patterns were created from geometric shapes and use various lines to create a rhythm of patterns. The color of the Karen fabric's pattern was red, green, yellow, white and black. 2) The way of life of the Karen people continues the tradition and culture, such as the Wein-Sala tradition, eating rice wrapped tradition, and various rituals. Therefore, the researcher used basic information as inspiration to create contemporary works of five pieces in fabric-patterned design with digital printing techniques by using the identity of Karen woven pattern and the symbol to present the Karen's lifestyle, traditions and culture. The five design works consisted of the names (1) Karen ethnicity, (2) Karen women No.1, (3) Karen women No. 2, (4) Karen women No. 3, and (5) Kaw Hor Karen. (Wrapped sticky rice with banana leaf). In addition, it was found that the experts' satisfaction was at a high level in all aspects as follow: 1) value and visual communication (\bar{X} =4.44, S.D.=0.72), 2) local identity (\bar{X} =4.42, S.D.=0.75), 3) arts and appreciation (\bar{X} =4.24, S.D.=0.95), and 4) contemporary (\bar{X} =4.22, S.D.=1.02), respectively.

Keywords: Pattern Design, Graphic Design, Printed fabric, Phetchaburi Karen's woven fabric

บทนำ

กะเหรี่ยง เป็นชนเผ่าที่จัดได้ว่ามีหลายเผ่าพันธุ์ หลายภาษา มีการนับถือศาสนาที่ต่างกัน กะเหรี่ยงดั้งเดิมนั้นจะนับถือผี เชื้อเรื่องต้นไม้และป่าใหญ่ ภายหลังหันมานับถือศาสนา เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ เป็นต้น แต่เดิมนั้นชาวกะเหรี่ยงถิ่นฐานตั้งอยู่ที่ประเทศเมียนมา แต่หลังจากถูกรุกรานจากสงคราม จึงมีกะเหรี่ยงที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ตามแนวชายแดนและบริเวณแนวภูเขาตะนาวศรีซึ่งเป็นพรมแดนธรรมชาติระหว่างประเทศเมียนมากับประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่ในภาคเหนือและภาคตะวันตกของประเทศไทยหลายจังหวัดด้วยกัน เช่น แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี เป็นต้น กะเหรี่ยง ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

แบ่งออกเป็นกลุ่มหลัก ๆ ได้ 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กะเหรี่ยงสะกอ หรือปากะญอ หรือ "ปากะญอ" 2) กะเหรี่ยงโปว์ หรือโพล่ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ 3) กะเหรี่ยงปะโอ หรือตองสู มักจะใส่ชุดสีเข้มและมีผ้าโพกหัว อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน 4) กะเหรี่ยงกะยา หรือกะเหรี่ยงแดง ที่อพยพมาจากรัฐกะยาของประเทศเมียนมา ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแม่ฮ่องสอน, 2561) และยังมีชาวกะเหรี่ยงกลุ่มย่อยต่าง ๆ เช่น กะเหรี่ยงกะยัน หรือกะเหรี่ยงคอยาวผู้สวมห่วงคออันสวยงาม เป็นต้น ชาวกะเหรี่ยงเป็นชนเผ่าที่มีเรื่องราวบอกกล่าวถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาจำนวนมากที่เรียงร้อยเก็บไว้ในรูปแบบของนิทาน บทเพลง บทกลอนต่าง ๆ เพื่อสืบทอดให้ลูกหลานได้รู้ถึงความเป็นมาของเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมของตัวเอง นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงยังมีวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมที่สามารถแสดงอัตลักษณ์ในรูปแบบเฉพาะตนได้อย่างชัดเจน ชาวกะเหรี่ยงนิยมทอผ้าเพื่อทำเป็นเครื่องนุ่งห่มใช้ในครัวเรือน การทอผ้าของชุมชนชาวกะเหรี่ยงมีเอกลักษณ์ที่กรรมวิธีการทอผ้าด้วยกี่เอว ซึ่งใช้อุปกรณ์ที่ไม่ซับซ้อน สามารถใช้งานได้สะดวก ผ้าทอกะเหรี่ยงมีลักษณะวิธีการทอโดยทาลวดลายบนผ้าชิ้น ตัวชิ้นทอลายมัดหมี่สีแดงอมส้มสลับลายทอยกดอก ตีนซิ่นทอลายจกแล้วเย็บกับตัวซิ่น ส่วนเสื้อ (ไซ) ทาลวดลายด้วยวิธีการปักลวดลายด้านในและด้านนอกให้สวยงาม สามารถสวมใส่ได้ 2 ด้าน ชนิดของเครื่องแต่งกายจะแบ่งเป็นเครื่องแต่งกายผู้หญิงและเครื่องแต่งกายผู้ชาย โดยชุดผู้หญิงจะเป็นชุดทรงกระสอบสีดำ และสีน้ำเงิน มีลวดลายเป็นสัญลักษณ์ที่ตัวเสื้อ ถ้าเป็นเด็กจะใส่เสื้อสีขาว (ไซอ้าว) ปักริมขอบ คอเสื้อ แขน และชายเสื้อด้วยด้ายสีแดงจนถึงวัยรุ่น คือ อายุประมาณ 14-15 ปี ขึ้นไป หลังจากนั้นเด็กสาวจะเปลี่ยนเป็นนุ่งผ้าซิ่น (นิโค้ย) แล้วใส่เสื้อแบบกะเหรี่ยง (ไซโพล่ง) คือ สวมเสื้อคอแหลมสีดำ หรือน้ำเงิน ปักด้วยสีเป็นลวดลายต่าง ๆ โดยสวมเสื้อทางศีรษะและเย็บตัวพอดี ตัวเสื้อมีคอกลมเลยเข้า เสื้อของหญิงสาวที่มีครอบครัวจะทอด้วยสีดำ หรือสีน้ำเงินเป็นพื้นแล้วปักด้วยด้ายสีต่าง ๆ เฉพาะตรงกึ่งกลางรอบอกปักเป็นช่องสี่เหลี่ยมบรรจุลายดอกดวงนับเป็นเอกลักษณ์ทางเผ่าพันธุ์ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและลวดลายเลย ส่วนผ้าซิ่นทอมือเป็นลวดลายสีเหลืองเข้ม ชายผ้าซิ่นยกลายดอก นอกจากนี้ยังมีการแต่งกายอีกรูปแบบหนึ่งของกลุ่มไทยกะเหรี่ยงรุ่นหลังสุด ผู้ชายจะใส่ผ้าทอมือทรงกระสอบสีแดงและสีน้ำเงิน โดยจะใส่ทับเสื้อเข้ดสีขาว และกางเกงขายาว ผู้หญิงจะมีทั้งใส่เสื้อทรงกระสอบยาวเลยน่องมา และเสื้อแบบตัวสั้นจะใส่กับผ้าซิ่นทอมือที่มีสีสันมากกว่าฝ่ายชาย (อาภรณ์ สุนทรราช, 2550: 16) สำหรับชุดของผู้ชายนั้น จะสวมใส่ในลักษณะเดียวกันทั้งเด็กและผู้ใหญ่คือชุดจะเป็นสีขาวหรือสีดำ ถ้าเป็นสีขาวมีชื่อเรียกว่าชุด "ซีสั่งอ้าว" โดยชุดอาจจะยาวถึงขา ถ้าเป็นสีดำมีชื่อเรียกว่าชุด "ซีสั่งเล็ง" โดยจะใส่กับโจงกะเบน ในการแต่งกายของผู้ชายนั้นก็จะมีผ้าโพกศีรษะสีดำขมวดปมเหนือหน้าผากเหมือนนอแรด หรือวงข้าง นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงยังนิยมใช้ถักย้อมที่ทำจากผ้าทอกะเหรี่ยง

เทคนิคการทอผ้าของชาวกะเหรี่ยงนั้นประกอบด้วยการทอธรรมดา หรือทอพื้น การทอลายสลับสี และการทอลายจกหรือลายแกะดอก นอกจากนี้ ชาวกะเหรี่ยงยังสร้างลวดลายบนผืนผ้าด้วยวิธีการปักลาย การถัก และการร้อยพู่ประดับ โดยลวดลายส่วนใหญ่สืบทอดจากบรรพบุรุษ และคิดดัดแปลงจากธรรมชาติ ลวดลายผ้าและสีสันที่ใช้เป็นลักษณะเฉพาะ มีอยู่ด้วยกันหลายลวดลาย ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และความผูกพันกับธรรมชาติ เช่น ลายเสือดาวนาง ลายเสือดาว ลายรอยเท้าไก่ ลายยกดอก ลายยอดเจดีย์ ลายตาบาน บาน ลายคดเคี้ยว ลายหางปลา ลายปลาตาใบ ลายตาสว่าง ลายไขนก ลายเขียนกำไล ลายรอยเท้าลูกไก่ ลายดิงเสนหนาง ลายพระอาทิตย์ เป็นต้น ซึ่งลายผ้าแต่ละลายจะมีการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์แฝงอยู่ด้วย เช่น ลายไขโค้งสะ หรือลายพระอาทิตย์ มีลักษณะเป็นลายกลม ๆ เหมือนพระอาทิตย์ ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าใส่แล้วจะทำให้ชีวิตโชติช่วงเหมือนพระอาทิตย์ เป็นต้น (อารีย์ กงจก, 2560) ผ้าทอกะเหรี่ยงมีความสำคัญและมีคุณค่าต่อสังคม เป็นมรดกภูมิปัญญาทางศิลปะพื้นบ้านของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและ

อารยธรรมของกลุ่มชนและท้องถิ่น ซึ่งผ้าทอกะเหรี่ยงกับการแต่งกายจะบ่งบอกสถานภาพทางสังคม แสดงให้เห็นคุณค่าทางจริยธรรมและการควบคุมความประพฤติของผู้สวมใส่ควบคู่กับความสวยงามของลวดลาย ปัจจุบันได้มีการส่งเสริมให้นำผ้าทอกะเหรี่ยงมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น การนำมาใช้ในการสืบสานประเพณีกินข้าวห่อ การส่งเสริมให้พัฒนาเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ และการส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดความรู้ให้อยู่กับชุมชน โดยการรวมกลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยงในจังหวัดภูมิภาคตะวันตก ได้แก่ กลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยงบ้านบึงเหนือ ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา กลุ่มทอผ้าบ้านกะเหรี่ยงบ้านท่ายาง ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี กลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยงบ้านยางน้ำก่ดใต้ กลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยงบ้านพุลูล่าง ตำบลยางน้ำก่ดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโดยจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นทอผ้ากะเหรี่ยง เช่น โรงเรียนบ้านควินวิทยา โรงเรียนบ้านบึง (สันติประชาสรรค์) โรงเรียนบ้านยางน้ำก่ดใต้ โรงเรียนหนองหญ้าปล้อง เป็นต้น

สถานการณ์ปัจจุบัน ถึงแม้ว่าผ้าทอกะเหรี่ยงจะได้รับการสนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยมีชุมชนกะเหรี่ยงในจังหวัดเพชรบุรีที่มีการรวมกลุ่มทอผ้า ได้แก่ กลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยงบ้านยางน้ำก่ดใต้ กลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยงบ้านพุลูล่าง ตำบลยางน้ำก่ดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น รวมทั้งมีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นทอผ้ากะเหรี่ยง เช่น โรงเรียนบ้านยางน้ำก่ดใต้ โรงเรียนหนองหญ้าปล้อง เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ผ้าทอกะเหรี่ยงยังได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือ การขาดแคลนช่างทอผ้ากะเหรี่ยงรุ่นใหม่ เพราะผู้ทอส่วนใหญ่มักจะเป็นสตรีสูงอายุเพียงกลุ่มน้อยที่สามารถทอผ้าเป็นอาชีพ หรือทอผ้าในครัวเรือนได้ ทำให้ขาดช่วงการสืบทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น การหมดความนิยมในการใช้ หรือสวมใส่เนื่องจากการรับวัฒนธรรมเมืองของคนรุ่นใหม่ และผ้าทอกะเหรี่ยงกลายเป็นแค่สัญลักษณ์ของคนกะเหรี่ยงที่ขาดความต่อเนื่องในการสร้างสรรค์และอนุรักษ์ให้คงอยู่

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้จัดทำโครงการศึกษาวิจัยเรื่องเอกลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยงเพชรบุรีสู่ศิลปะร่วมสมัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลายผ้าทอกะเหรี่ยงเพื่อนำมาใช้ในการสร้างสรรค์การออกแบบลวดลาย โดยการประยุกต์ศิลปะแขนงเรขศิลป์ หรือคอมพิวเตอร์อาร์ต (Computer art) หรือศิลปะดิจิทัล (Digital art) ซึ่งเป็นรูปแบบงานสร้างสรรค์ร่วมสมัยที่มีเทคนิคการนำเสนอที่หลากหลาย โดยเริ่มจากกลุ่มศิลปินได้นำวิวัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัลในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1970 มาใช้สร้างสรรค์งานศิลปะเนื่องจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์มีความสะดวกและสามารถใช้งานได้ง่าย จึงทำให้คอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทในการสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมสมัยมากขึ้น นอกจากนี้ศิลปะคอมพิวเตอร์แสดงถึง การค้นคว้าหาแนวทางสร้างสรรค์ศิลปะอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เป็นการสร้างสรรค์ที่หลุดพ้นจากค่านิยมแบบเก่าที่ว่าศิลปะจะต้องเป็นเรื่องของจิตวิญญาณ หรือเรื่องของการใช้ฝีมือเท่านั้นนอกจากนี้ยังพิสูจน์ให้เห็นว่าศิลปะและวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างดีเยี่ยม (สรไกร เรื่องรุ่ง, สุธิดา บุตรแขก, พูลสวัสดิ์ มุมบ้านเช่า และศิริเพ็ญ ภูมิภิญโญ, 2561: 232)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของผ้าทอกะเหรี่ยง วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมกะเหรี่ยง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางสร้างสรรค์การออกแบบลวดลายเรขศิลป์ผ้าพิมพ์ลายด้วยเทคนิคการพิมพ์แบบดิจิทัล โดยนำเสนออัตลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมกะเหรี่ยง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

3. เพื่อทดลองสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยรูปแบบออกแบบลวดลายเรขาคณิตผ้าพิมพ์ลายด้วยเทคนิคการพิมพ์แบบดิจิทัล นำเสนอเอกลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมกะเหรี่ยง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเวลาและขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนชาวกะเหรี่ยง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี และข้อมูลศิลปะร่วมสมัยของไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาถึงสาระสำคัญของเอกลักษณ์ลายผ้าทอกะเหรี่ยง รูปแบบวิธีการออกแบบลวดลาย วิธีการประยุกต์ใช้ลวดลาย และรูปแบบงานศิลปะเรขาคณิตที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบลวดลายเทคนิคการพิมพ์แบบดิจิทัล

3. ขอบเขตด้านการสร้างสรรค์ผลงาน การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยโดยใช้แรงบันดาลใจจากเอกลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมกะเหรี่ยง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี การกำหนดเนื้อหา หลักการจัดองค์ประกอบ รูปแบบ กลวิธีและสีวัสดุ ด้วยเทคนิคและวิธีการเฉพาะตน ซึ่งมีผลงาน 1 ชุดโครงการ ประกอบด้วย ชุดลวดลายจำนวน 5 ผลงาน และแนวทางการประยุกต์ใช้ลวดลายบนผลิตภัณฑ์

กรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน

กรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏในหน้าถัดไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ลายผ้าทอกระเหรี่ยง รวมถึงวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชาติพันธุ์กระเหรี่ยง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

1.2 ศึกษาแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยในรูปแบบการออกแบบลวดลายเรขศิลป์ เทคนิคการพิมพ์ดิจิทัล

2. วิธีคิดและการสร้างสรรค์ผลงาน

2.1 การกำหนดกฎเกณฑ์ หรือข้อกำหนดในการออกแบบ

การออกแบบลวดลายผ้า ชุด “เอกลักษณ์ผ้าทอกระเหรี่ยง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี” มีข้อกำหนดที่จะต้องเป็นการออกแบบโดยสามารถสื่อความหมายถึงเอกลักษณ์ของผ้าทอกระเหรี่ยงได้ โดยการใช้สัญลักษณ์ รูปร่าง รูปทรง และสีเพื่อการสื่อความหมาย โดยเอกลักษณ์ของลายทอผ้ากระเหรี่ยงจะมีลวดลายผ้าและสีที่ใช้เป็นลักษณะเฉพาะ รูปแบบลวดลายผ้าทอกระเหรี่ยง สามารถแบ่งออกได้ 4 กลุ่ม คือ 1) ลายอองกี้ย หรือลายจก 2) ลาย อองทา หรือลายยกดอก 3) ลายหน้อยไคย หรือลายม้าย่อม 4) ลายเฉหรือ ลายปก และลวดลายของผ้าทอกระเหรี่ยงนั้น มีอยู่ด้วยกันหลายลวดลาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และความผูกพันกับธรรมชาติ โดยนำลายตัวอย่างมาวิเคราะห์จำนวน 15 ลาย ประกอบด้วย 1) ลายเสือดาวนาง 2) ลายเสือดาว 3) ลายรอยเท้าไก่ 4) ลายยกดอก 5) ลายยอดเจดีย์ 6) ลายตาบาน บาน 7) ลายคดเคี้ยว 8) ลายหางปลา 9) ลายปลาตาใบ 10) ลายตาสว่าง 11) ลายไขนก 12) ลายเขียนกำไล 13) ลายรอยเท้าลูกไก่ 14) ลายดิงเสนหนาง 15) ลายพระอาทิตย์ เป็นต้น โดยกำหนดประเด็นของทัศนธาตุและการจัดวางเพื่อการวิเคราะห์ ดังนี้ 1) เส้น 2) รูปร่าง 3) สี และ 4) การต่อลายผ้า

2.2 การศึกษารูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์

ศึกษารูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์โดยการวัดขนาดของผลิตภัณฑ์โดยกำหนดการออกแบบลวดลายลงบนพื้นที่เหลี่ยมของผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอสำหรับสตรี ที่มีขนาดความกว้าง x ความยาว เท่ากับ 90 x 90 เซนติเมตร ซึ่งเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมจัตุรัส

2.3 กำหนดแนวคิดในการออกแบบ (Design concept)

2.3.1 ภาพที่ 1 “ชาติพันธุ์กระเหรี่ยง” ผลงานชิ้นนี้มีแนวความคิดเกี่ยวกับการนำลวดลายที่อยู่บนผ้าทอกระเหรี่ยงมาจัดวางใหม่ ซึ่งลวดลายแต่ละลวดลายมีการใช้เพื่อการสื่อความหมายในสิ่งที่เป็นสิริมงคล เช่น ลายไขโค้งสะ หรือลายพระอาทิตย์ ซึ่งมีลักษณะเป็นลายกลม ๆ เพราะมีความเชื่อว่าใส่แล้วจะทำให้ชีวิตโชติช่วงเหมือนพระอาทิตย์ เป็นต้น รวมทั้งลวดลายอื่น ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น ลายตาบาน บาน ลายรอยเท้าไก่ ลายเขียนกำไล เป็นต้น นอกจากนี้ลักษณะเฉพาะของชาวกระเหรี่ยงจะมีการโพกผ้า โดยผู้ชายชายชาวกระเหรี่ยงโปว์นั้นจะไว้ผมยาว โพกผ้าพันเป็นยอดแหลม ยาวออกมาตรงหน้าผากคล้ายวงช้าง สวมเสื้อสีดำมีกระดุมติดเรียงอย่างเสื่อลาวโซ่ง การโพกผ้าเป็นวงช้างนี้ ถ้าเป็นผู้ชายโสดจะโพกผ้าสีแดง สีเขียว สีเหลืองหลากสี ถ้ามีภรรยาแล้วจะใช้ผ้าโพกสีขาว หรือสีดำล้วน เวลาแต่งงานงานบุญ หรืองานรื่นเริง ก็จะใช้ผ้าหลากสีสลับกัน แล้วใช้ดอกไม้ประดับอีกด้วยจนเต็มศีรษะ ส่วนผู้หญิงมักนิยมไว้ผมยาว แล้วมัดนทำเป็นมวยต่ำ ไว้ข้างหลัง ปัจจุบันจะนิยมโพกผ้าสีสันต่าง ๆ ในงานประเพณีสำคัญ หรือโพกเพื่อการแสดงรำรำของกระเหรี่ยง

2.3.2 ภาพที่ 2-4 “หญิงสาวกระเหรี่ยง 1-3” ผลงานทั้ง 3 ชิ้นนี้มีแนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะการแต่งกายของหญิงสาวชาวกระเหรี่ยงโปว์ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี แต่เดิมนั้นชาวกระเหรี่ยงจะทอผ้าเพื่อสวมใส่เองก่อนจะมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป โดยปัจจุบัน

ชาวกะเหรี่ยงจะสวมใส่เสื้อผ้าทอมือเพื่อใส่ร่วมงานสำคัญ ๆ ในงานประเพณี ผู้หญิงจะเป็นชุดทรงกระสอบสีดำ และสีน้ำเงิน มีลวดลายเป็นสัญลักษณ์ที่ตัวเสื้อ ถ้าเป็นเด็กจะใส่เสื้อสีขาว (ไซ้อ้ว) ตัวเดียวกัน ปักริมขอบ คอเสื้อ แขน และชายเสื้อด้วยด้ายสีแดงจนถึงวัยรุ่น คือ อายุประมาณ 14-15 ปี ขึ้นไป เด็กสาวจะเปลี่ยนเป็นนุ่งผ้าซิ่น (นิโคย) แล้วใส่เสื้อแบบกะเหรี่ยง (ไซโพ่ง) คือ สวมเสื้อคอแหลมสีดำหรือน้ำเงิน ปักด้วยสีเป็นลวดลายต่าง ๆ โดยสวมเสื้อทางศีรษะและเย็บตัวพอดี ตัวเสื้อยาวคลุมเลยเข้า เสื้อของหญิงสาวที่มีครอบครัวจะทอด้วยสีดำ หรือสีน้ำเงินเป็นพื้น แล้วปักด้วยด้ายสีต่าง ๆ เฉพาะตรงกึ่งกลางรอบอกปักเป็นช่องสี่เหลี่ยมบรรจกลายดอกดวง นับเป็นเอกลักษณ์ทางเผ่าพันธุ์ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและลวดลายเลย นอกจากนี้ ชาวกะเหรี่ยงทั้งผู้หญิง และผู้ชายจะนิยมสพายยามที่ทำจากผ้าทอมือ มีการปักลวดลายประดับเพื่อความสวยงามและพู่ห้อย

2.3.3 ภาพที่ 5 “ข้าวห่อกะเหรี่ยง” ผลงานชิ้นนี้มีแนวความคิดเกี่ยวกับประเพณีกินข้าวห่อกะเหรี่ยง หรืออั้งมีถ่อง ซึ่งจัดขึ้นในเดือน 9 ของทุกปี ชาวกะเหรี่ยงจะจัดประเพณีผูกแขนเรียกขวัญกินข้าวห่อ ซึ่งถือเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวไทยกะเหรี่ยง สำหรับให้ลูกหลานได้กลับมาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันในครอบครัว เป็นวันรวมญาติมากินข้าวห่อด้วยกัน แล้วยังกินเพื่อเลี้ยงผีปู่ย่าตายายด้วยการกินข้าวห่อ วันนี้ ชาวกะเหรี่ยงจะใส่ชุดกะเหรี่ยงที่ทำจากผ้าทอมือ เนื่องจากเป็นวันสำคัญ โดยก่อนวันงานประมาณ 2 วัน ชาวกะเหรี่ยงจะให้ลูกหลานช่วยกันห่อข้าวห่อ ซึ่งเป็นข้าวเหนียวดิบด้วยใบตอง หรือใบผาก มัดให้แน่นด้วยเส้นตอก นำไปแช่น้ำไว้ 1 คืน ข้าวห่อปกติห่อเป็น 3 แบบ คือ ข้าวห่อตัวผู้ หมายถึง พ่อ ข้าวห่อตัวเมีย หมายถึง แม่ และข้าวห่อธรรมดา หมายถึง ลูก ๆ นอกจากนี้ ข้าวห่อสำหรับพิธีการเรียกขวัญที่เรียกว่า ข้าวครู คล้ายชั้นครู จะทำเป็นพิเศษมีลักษณะเด่น คือ ใช้ไม้ไผ่ท่อนเดียวมาซึ่งเป็นเส้นตอก แล้วมัดห่อข้าวแบบธรรมดารวมกันเป็นพวงหนึ่งพวงจะมี 27 ห่อ บ้านหนึ่งจะมี 1 พวง ถือเป็นกรรวมที่รวมน้อง แต่ถ้าบ้านใดมีลูกหลานที่เกิดเดือน 9 รวมอยู่ด้วยจะต้องทำข้าวครูเพิ่มอีก 1 พวง แต่พวงนี้จะมี 29 ห่อ

2.4 ร่างภาพ (Sketch design)

ร่างภาพด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ Adobe Photoshop โดยขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาต่อยอดจากแนวความคิดในขั้นตอนแรก จากนั้นสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องก่อนการร่างภาพด้วยการสื่อความหมายโดยใช้สัญลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงเพื่อสร้างความจดจำ โดยนำส่วนประกอบมาตัดต่อ และจัดวางอย่างคร่าว ๆ เช่น การหารายละเอียดลวดลายของผ้าทอ ลักษณะการแต่งกาย สีเส้นของผ้าทอกะเหรี่ยง รูปร่างลักษณะของสิ่งของที่เกี่ยวข้อง และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมกะเหรี่ยง โดยการตัดต่อจากภาพถ่ายจริงแล้วจัดวางองค์ประกอบใหม่ ร่วมกับการวาดภาพกราฟิกชิ้นใหม่ เพื่อนำมาจัดวางให้มีความสมบูรณ์ก่อนการสร้างงานจริง

2.5 การสร้างสรรค์ผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิก

ขั้นตอนนี้จะใช้โปรแกรม Adobe Illustrator ร่วมกับโปรแกรม Adobe Photoshop โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ Adobe Illustrator และอุปกรณ์เมาส์ปากกา เพื่อวาดภาพกราฟิกส่วนประกอบต่าง ๆ ของภาพตามที่ได้ร่างภาพไว้ ในขั้นตอนนี้เป็นกรวาดภาพแบบเว็คเตอร์ (Vector) โดยใช้ข้อมูลที่ศึกษามาและภาพที่ร่างไว้ ใช้เป็นต้นแบบในการสร้างภาพกราฟิกลายเส้น รวมทั้งกำหนดชุดสีไว้ในสวอชพาเนล (Swatch panel) โดยใช้เว็บไซต์สร้างและออกแบบชุดสี <https://color.adobe.com> ทั้งนี้ข้อดีของการวาดภาพแบบเว็คเตอร์คือ สามารถวาดกราฟิกรูปแบบต่าง ๆ ได้ตามต้องการแทนการวาดภาพด้วยมือ โดยใช้เครื่องมือในกล่องเครื่องมือ (Toolbox) ที่รองรับการวาดภาพกราฟิก เช่น เครื่องมือปากกาวาดเส้น (Pen tool) เครื่องมือดินสอ (Pencil tool) เครื่องมือแปรง (Brush tool) เป็นต้น ในการวาดภาพแบบเว็คเตอร์นั้นจะวาดส่วนประกอบต่าง ๆ แยกส่วนกันไป

เช่น ลายผ้า รูปร่าง รูปทรงต่าง ๆ จากนั้นใช้โปรแกรม Adobe Photoshop จัดองค์ประกอบภาพให้สมบูรณ์ ตั้งขนาดของภาพตามที่ต้องการ ตั้งค่าความละเอียดของภาพให้มีความคมชัด บันทึกภาพก่อนนำไปพิมพ์บนผ้าต่อไป

3. วิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์

3.1 รูปแบบของผลงาน

รูปแบบของผลงานออกแบบลวดลายเทคนิคการพิมพ์แบบดิจิทัล ชุด “เอกลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง อำเภอนองหลวงป่าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี” จำนวน 5 ผลงาน ประกอบด้วย ผลงานชื่อ 1) ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง 2) หญิงสาวกะเหรี่ยง 1-3 และ 3) ข้าวทอกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นรูปแบบการนำเสนอภาพ และสัญลักษณ์ด้วยเทคนิคคอมพิวเตอร์กราฟิก โดยการใช้ปากกา ดินสอ พู่กันและเครื่องมืออื่น ๆ ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับวาดภาพแบบลดตัดทอน (Distortion) รายละเอียดของรูปทรงต้นแบบที่เป็นของจริง โดยไม่ให้ความสำคัญกับรายละเอียดของการวิภาค (Anatomy) แต่จะให้ความสำคัญกับเนื้อหา และสัญลักษณ์ในการถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมกะเหรี่ยง มีการปรับเพิ่มและลดขนาดของรูปทรง ซึ่งได้แก่ ลวดลายผ้า ลักษณะการแต่งกายของหญิงสาวกะเหรี่ยง การโพกศีรษะของกะเหรี่ยง การสืบทอดประเพณีกินข้าวทอกะเหรี่ยง รวมทั้งการแสดงเอกลักษณ์บนลายผ้าทอกะเหรี่ยงที่มีรูปแบบเฉพาะตัว ด้วยภาพผลงานเรขาคณิตที่ออกแบบเพื่อพิมพ์ลายบนผ้าพันคอ สำหรับสตรี ขนาดกว้าง 90 x ยาว 90 เซนติเมตร ทั้ง 5 ผลงานนี้ เน้นการนำเสนอเรื่องราวที่สะท้อนเอกลักษณ์ของลายผ้าทอกะเหรี่ยง วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง ที่ดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียง เรียบง่าย และสืบทอดเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ของตนเองได้อย่างเหนียวแน่น แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามยุคสมัย

3.2 การจัดส่วนประกอบของผลงาน

การจัดส่วนประกอบของผลงานสร้างสรรค์ใช้หลักการจัดความสมดุลในผลงานออกแบบลวดลาย ทั้ง 5 ผลงานมีลักษณะการจัดความสมดุลแบบซ้ายขวาเหมือนกัน เนื่องจากการออกแบบลายผ้าบนพื้นที่เหลี่ยม และพื้นที่วงกลม ทิศทางและขนาดของลวดลาย มีจังหวะเล็กบ้าง ใหญ่บ้าง มีการสร้างความกลมกลืนของแนวความคิด เส้น และรูปร่าง โดยเน้นการจัดวางในระยะเท่า ๆ กัน เพื่อแสดงเอกลักษณ์ของลายลวดลายผ้ากะเหรี่ยงที่มีจังหวะสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง ประกอบด้วย การจัดวางลวดลายหลากหลายรูปแบบ เช่น ลวดลายรูปแบบแถบ หรือเส้นแนวนอนแบบเส้นตรง (Horizontal lines) ลวดลายรูปแบบแถบ หรือเส้นแนวนอนแบบซิกแซก (Horizontal zigzag) ลวดลายรูปแบบแถบ หรือเส้นแนวนอนแบบโค้ง (Horizontal curved lines) ลวดลายรูปแบบแถบ หรือเส้นแนวตั้งแบบตรง (Straight lines) ลวดลายรูปแบบแถบ หรือเส้นแนวตั้งแบบซิกแซก (Straight-zig) หรือหยัก ลวดลายรูปแบบแถบ หรือเส้นแนวเฉียงแบบโค้ง (Diagonal - curved lines) เป็นต้น โดยผลงานลวดลายทั้ง 5 ผลงานเป็นการออกแบบลวดลายรูปแบบพื้นที่ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นรูปแบบเหลี่ยมและรูปบวง ตามลักษณะของพื้นที่เรขาคณิต เพื่อให้เกิดความสวยงามและความเหมาะสม และสอดคล้องกับลักษณะรูปร่างบนลายผ้าทอกะเหรี่ยงที่ใช้รูปร่างเรขาคณิตเป็นพื้นฐานในการสร้างลวดลายต่อการจัดแบ่งพื้นที่ ให้เกิดความสมดุลแบบซ้ายขวาเหมือนกัน นอกจากนี้ยังมีการสร้างความแตกต่างโดยการออกแบบชุดสีให้กับลวดลายที่ใช้ทั้งสี่ข้างเคียง และสีคู่ตรงกันข้าม เพื่อสร้างจุดเด่นให้กับผลงานโดยชุดสีที่เลือกใช้นั้น จะใช้สีหลักเป็นสีจากลวดลายผ้าทอกะเหรี่ยง เช่น สีเหลือง สีแดง สีเขียว เป็นต้น

สรุปผลการวิจัยสร้างสรรค์

1. ผลจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูล

1.1 ผลการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของผ้าทอกะเหรี่ยง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี สามารถจัดแบ่งเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1.1.1 เครื่องมือการทอผ้ากะเหรี่ยง จะมีทั้งวิธีการทอด้วยกี่เอวซึ่งเป็นภูมิปัญญากะเหรี่ยงที่นำมาใช้ทอผ้าแบบดั้งเดิม และวิธีการทอด้วยเครื่องกี่กระตุกที่มีการพัฒนาในรูปแบบขึ้นใหม่เพื่อให้สามารถทอผ้าได้จำนวนมากขึ้นในเวลาที่รวดเร็ว รวมทั้งเพื่อให้สามารถสร้างลวดลายได้หลากหลายมากขึ้น แต่ต้องอาศัยความชำนาญจากการฝึกฝนมากขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งเครื่องมือทั้ง 2 ชนิดนี้ ชาวกะเหรี่ยงยังคงสืบทอดการใช้งานมาจนถึงปัจจุบัน แต่จะมีลักษณะสืบทอดเฉพาะกลุ่ม เช่น การก่อตั้งเป็นกลุ่มทอผ้าของหมู่บ้าน เป็นต้น

1.1.2 วัตถุประสงค์ในการทอผ้ากะเหรี่ยง แต่เดิมสตรีชาวกะเหรี่ยงจะเก็บฝ้ายจากไร่โดยใช้ฝ้ายที่ปลูกไว้ เก็บผลผลิตนำมาปั่นเป็นด้าย เนื่องจากฝ้ายเป็นวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น นอกจากนี้ฝ้ายยังมีคุณสมบัติดูดความชื้น ผู้สวมใส่จะรู้สึกเย็นสบาย แต่เดิมนั้นชาวกะเหรี่ยงจะนิยมปลูกฝ้ายเองแล้วนำฝ้ายมาปั่นเป็นเส้นด้าย จากนั้นย้อมสีด้วยสีจากวัสดุธรรมชาติ แต่ปัจจุบันนิยมใช้เส้นด้ายสำเร็จรูปเพื่อความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

1.1.3 สีเส้นของผ้าทอกะเหรี่ยงจะนิยมโทนสีแดง สีเขียว สีเหลือง สีขาว และสีดำ หรือสีน้ำเงินเข้ม เดิมใช้สีย้อมเส้นด้ายจากธรรมชาติ เช่น ใช้สีแดงจากไม้ประดู่ หรือไม้แดง และไม้ฝาง ใช้สีเหลืองจากขมิ้น ขนุน ใช้สีเขียวจากเปลือกและใบต้นสมอป่า ใช้สีเขียวดองอ่อนจากเปลือกต้นเพกา ใช้สีกรมท่าจากใบต้นคราม ใช้สีดำจากผลมะเกลือ ใช้สีแสดจากเมล็ดในเงาะป่า เป็นต้น (พิทยา อินทร์มี, 2560: 7) ปัจจุบันยังคงใช้สีจากธรรมชาติอยู่บ้าง แต่จะนิยมใช้เส้นด้ายที่ย้อมสีสำเร็จรูปมากขึ้น เนื่องจากสะดวกในการใช้งานและให้สีเส้นที่หลากหลาย และสีมีความสดมากกว่า

1.1.4 ลวดลายผ้าทอกะเหรี่ยง สามารถแบ่งออกได้ 4 กลุ่ม คือ 1) ลายองกี้ย หรือลายจก 2) ลายองทา หรือลายยกดอก 3) ลายหนี้ยโคย หรือลายมัดย้อม 4) ลายเฉาะหรือ ลายปก (ปรียาพร บุชบา, 2552) โดยลวดลายส่วนใหญ่สืบทอดจากบรรพบุรุษ และคิดดัดแปลงจากธรรมชาติ ลวดลายที่เกิดจากการทอนั้นสามารถแบ่งตามลักษณะเทคนิคการทอออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) การทอธรรมดา หรือทอพื้น 2) การทอลายสลับสี 3) การทอลายจก หรือลายแกะดอก จะมีลวดลายผ้าและสีที่ใช้เป็นลักษณะเฉพาะ โดยลวดลายของผ้าทอกะเหรี่ยงนั้น มีอยู่ด้วยกันหลายลวดลาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และความผูกพันกับธรรมชาติ เช่น ลายเสือดาวนาง ลายเลือดดาว ลายรอยเท้าไก่ ลายรอยเท้าลูกไก่ ลายยกดอก ลายยกดอกสั้น ลายยกดอกยาว ลายยอดเจดีย์ ลายตาบาน ลายคดเคี้ยว ลายคดเคี้ยวลง ลายหางปลา ลายปลาตาใบ ลายน้ำเย็น ลายตาสว่าง ลายไขนก ลายเขียนกำไล ลายตั้งเสนหนาง ลายพระอาทิตย์ เป็นต้น โดยลวดลายของผ้าทอส่วนใหญ่สร้างขึ้นจากรูปร่างเรขาคณิต เช่น รูปสามเหลี่ยม สีเหลี่ยม วงกลม วงรี และใช้ร่วมกับเส้นตรง เส้นโค้ง เส้นทแยง เส้นเฉียง เส้นซิกแซก เส้นคดโค้ง เส้นประ เป็นต้น

1.1.5 การต่อลายผ้ากะเหรี่ยงจะใช้วิธีการจัดวางลวดลายซ้ำ ๆ เช่น การจัดวางลวดลายซ้ำ ๆ ตามเส้นทแยง เส้นตรงแนวตั้ง เส้นตรงแนวนอน และเส้นรัศมีวงกลม โดยจัดวางลวดลายในพื้นที่ที่กำหนด เช่น พื้นที่สี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า พื้นที่สี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด พื้นที่วงกลม พื้นที่วงรี เป็นต้น เน้นการจัดวางแบบเว้นระยะห่างเท่ากันอย่างต่อเนื่อง หรืออาจนำลายมาจัดวางต่อกันแบบสลับด้าน แบบกลับหัว ซ้อนกันอย่างเป็นจังหวะ

1.1.6 การสืบทอดเอกลักษณ์การทอผ้า แต่เดิมนั้นสตรีกะเหรี่ยงจะถักทอภูมิปัญญาการทอผ้า แก่บุตรสาว ที่มีอายุประมาณ 12-15 ปี ผักฝนจนมีความชำนาญและสามารถออกแบบลวดลายของผ้าได้ แต่ปัจจุบันวัฒนธรรมนี้เลือนหายไปตามกาลเวลา เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงไม่ได้สวมใส่ชุดกะเหรี่ยงในชีวิตประจำวัน แต่สวมใส่เฉพาะในประเพณีสำคัญเท่านั้น ผ้าทอที่ใช้จึงมาจากการมอบให้จากบรรพบุรุษ หรือหาซื้อจากกลุ่มทอผ้าที่ทอผ้าขึ้นเพื่ออนุรักษ์ผ้าทอกะเหรี่ยง และจัดจำหน่าย โดยการรวมกลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยงในพื้นที่ตำบล ยางน้ำกลัดใต้ ที่มีระบบชัดเจนนั้น ได้แก่ กลุ่มทอผ้าบ้านพุลูล่าง โดยจะมีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอกะเหรี่ยงในรูปแบบประยุกต์ เช่น ผ้าพันคอ หมอน ตุ๊กตา ยาม กระเป๋าผ้า เสื้อผ้า เป็นต้น จัดทำขึ้นเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อการจำหน่ายและเพื่อเป็นการอนุรักษ์ผ้าทอกะเหรี่ยงไว้ไม่ให้สูญหาย นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยงประยุกต์ โรงเรียนบ้านยางน้ำกลัดใต้ที่ได้รับการสนับสนุนให้สืบทอดเอกลักษณ์การทอผ้ากะเหรี่ยงจากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน โดยมีการจัดหลักสูตรการทอผ้าและการประยุกต์ผ้าทอกะเหรี่ยงเพื่อการพาณิชย์ให้กับนักเรียนในโรงเรียนได้ทดลองปฏิบัติจริง

1.2 ผลการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตกะเหรี่ยง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี สามารถสรุปได้ ดังนี้

1.2.1 วิถีชีวิตชุมชนชาวกะเหรี่ยง ชุมชนชาวกะเหรี่ยงจะมีการสร้างเสาหลักบ้าน หรือเสาเจดีย์กะเหรี่ยง เมื่อชาวกะเหรี่ยงลงหลักปักฐานที่ใดก็จะมีเสาหลักบ้าน (เควยเท็ง) เป็นเสาไม้แก่นตั้งอยู่กลางลานที่เป็นใจกลางหมู่บ้าน ดังนั้นจึงพบเสาหลักบ้านของชุมชนชาวกะเหรี่ยง จ.เพชรบุรี ที่บ้านพุลูล่าง บ้านยางน้ำกลัดใต้ บ้านห้วยแห้ง (ห้วยเกษม) อำเภอหนองหญ้าปล้อง และที่บ้านสองพี่น้อง อำเภอแก่งกระจาน โดยต่อมาเสาหลักบ้านดั้งเดิมมีการเปลี่ยนสถานะและสัญลักษณ์มาเป็นเสาเจดีย์ (กลองเท็ง) แล้วสร้างเสาหงส์ (เชิงมอเท็ง) ไว้หน้าเสาองค์เจดีย์ตามอิทธิพลของพระพุทธศาสนา จึงกลายเป็นรูปแบบวัดพุทธแบบกะเหรี่ยง (สุรินทร์ เหลือลมัย, 2551: 22-30) การประกอบอาชีพของชาวกะเหรี่ยงนิยมทำการเพาะปลูกแบบย้ายที่ หรือแบบไร่เลื่อนลอย ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาปลูกแบบไร่หมุนเวียน โดยพืชที่ปลูกเป็นหลัก คือ ข้าวไร่ และพืชผักชนิดอื่น ๆ เช่น ข้าวโพด ผัก ฟักทอง พริก มะเขือ เป็นต้น ที่อยู่อาศัย บ้านกะเหรี่ยงสร้างด้วยวัสดุที่หาได้จากท้องถิ่น ส่วนมากจะใช้ไม้เสาจริง ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็งทำโครงของบ้าน และใช้ไม้ไผ่ซึ่งสับ และตีแผ่เป็นพากมาทำฝาบ้าน หลังคามุงด้วยหญ้าแห้งเย็บเป็นตับ หรือมุงด้วยใบตองตึง นอกจากนี้ วรรณกรรม สุนทรพาท (2550: 14) ได้อธิบายลักษณะบ้านไทยกะเหรี่ยงว่า บ้านของไทยกะเหรี่ยงนั้น เมื่อขึ้นไปช่วงบันไดแล้วจะพบชายเรือนที่ไม่มีหลังคาเป็นลานกว้างไว้สำหรับตากข้าว หรือไว้ใช้ประโยชน์อื่น ๆ เรียกว่า บึงลึงคุด ขึ้นไประดับพื้นบ้านจะมี 2 ระดับ ระดับแรกไว้สำหรับรับแขกที่มาเยือนเรียกว่า ชิฉิ่ง และระดับต่อไปจะสูงกว่าระดับแรกแต่ไม่มากนักเป็นการให้เกียรติแขกที่มาเยือนนอนพักผ่อน และต่อมาเป็นที่นอนพักของเจ้าของบ้าน ผู้มาเยือนไม่สามารถเข้าไปได้ จะเป็น การผัดผี เรียกว่า เตาะปลิง และต่อไปจะมีครัวระดับของพื้นจะเท่ากับ บึงลึงคุด และยั้งข้าวเรียกว่า พลั่งถุ

1.2.3 ประเพณี วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง ชาวกะเหรี่ยงโปว์ เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับชาวมอญ มาก่อน จึงได้รับอิทธิพลพุทธศาสนาจากชาวมอญ เกือบทุกหมู่บ้านจึงมีวัดประจำหมู่บ้านเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจให้กับคนในพื้นที่ และจะนับถือผีและเทวดา หรือเทพเจ้าที่อยู่ในธรรมชาติรอบตัว เช่น เทพที่ให้ความคุ้มครองโลก (มิชะโร) พระแม่ธรณี (ซ่งทะรี) พระแม่คงคา (โโพโตกุ) เป็นต้น ซึ่งชาวกะเหรี่ยงจะเคร่งครัดธรรมเนียมปฏิบัติต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ด้วยความเคารพเป็นประจำทุกปี (ทีมข่าวเพชรภูมิ, 2561) ประเพณีที่ชาวกะเหรี่ยงได้ปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมานั้น ประกอบด้วยพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อ และวิถีชีวิต เช่น ประเพณีเวียนศาลา ประเพณีกินข้าวทอกะเหรี่ยง ประเพณีสักการะหลวงพ่อนวม พิธีการแต่งงาน เป็นต้น

1.3 ผลการศึกษาแนวทางสร้างสรรค์การออกแบบลวดลายด้วยเทคนิคการพิมพ์แบบดิจิทัล โดยนำเสนอเอกลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมกะเหรี่ยง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้

1.3.1 การออกแบบลายผ้าด้วยเทคนิคการพิมพ์แบบดิจิทัล ในปัจจุบันมีการสร้างโปรแกรมเฉพาะเพื่อการออกแบบ เช่น Adobe Photoshop, Adobe Illustrator เป็นต้น สำหรับงานออกแบบลวดลายโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่นั้น เน้นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่รองรับการใช้ไฟล์รูปภาพ หรือการถ่ายภาพ ด้วยวิธีการตัดต่อและวาดเส้น เพื่อให้หมอกออกแบบสามารถทดลองทำลายผ้าด้วยตัวเอง (น้ำฝน ไกล่สรุฐกุล, 2559: 87) โดยนักออกแบบกราฟิกจะต้องสร้างลวดลายผ้าให้อยู่ในรูปแบบไฟล์ดิจิทัล เนื่องจากสามารถพิมพ์ได้ไม่จำกัดสี สามารถสร้างลายพิมพ์ที่เป็นรูปภาพประเภทต่าง ๆ ได้ เช่น ภาพถ่าย ภาพวาดระบายสีด้วยมือ และภาพวาดด้วยคอมพิวเตอร์ และยังเป็นที่นิยมกับสิ่งแวดลอม เนื่องจากใช้น้ำในกระบวนการผลิตน้อยกว่าการพิมพ์โดยใช้แม่พิมพ์รูปแบบเดิม

1.3.2 แนวทางการกำหนดรูปแบบของผลงานออกแบบลวดลายเรขศิลป์ ด้วยเทคนิคการพิมพ์แบบดิจิทัล โดยใช้ลายผ้าต้นแบบบนผลิตภัณฑ์จากผ้าพันคอ สำหรับสตรี มีขนาด 90x90 เซนติเมตร เป็นการออกแบบลวดลายตามลักษณะรูปแบบโดยจัดวางลวดลายให้เต็มตามพื้นที่ที่กำหนดให้การออกแบบลวดลายในรูปแบบลักษณะนี้จะต้องมีการวางแผนจัดแบ่งพื้นที่ต่าง ๆ ให้ลงตัวเสียก่อน เพื่อสร้างลวดลายให้เหมาะสมกับพื้นที่แต่ละส่วน เช่น การกำหนดพื้นที่จุดสนใจ หรือจุดเด่นของลวดลายว่าควรกำหนดไว้ที่ใด ระหว่างลวดลายตรงส่วนมุม ลวดลายตรงส่วนขอบ ลวดลายตรงส่วนกลาง เป็นต้น โดยเน้นให้เกิดการผสมผสานกลมกลืนกันได้อย่างลงตัว การออกแบบลวดลายรูปแบบพื้นที่นี้ สามารถแบ่งออกเป็นรูปแบบเหลี่ยมและรูปแบบวง ตามลักษณะของพื้นที่เรขาคณิต เพื่อให้เกิดความสะดวกและความเหมาะสมต่อการจัดแบ่งพื้นที่การออกแบบ (ศิริเพ็ญ ภู่มหิญาญ, 2560: 228)

2. ผลการทดลองสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยในรูปแบบการออกแบบลวดลายเรขศิลป์ด้วยเทคนิคการพิมพ์แบบดิจิทัล

ผลที่ได้จากการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยในรูปแบบลวดลายผ้าด้วยเทคนิคการพิมพ์แบบดิจิทัลนั้น ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ผลงานออกแบบลวดลายผ้าขึ้น โดยใช้ทักษะความรู้ด้านการออกแบบคอมพิวเตอร์กราฟิก และหลักการออกแบบลวดลายตามลักษณะพื้นที่โดยใช้แรงบันดาลใจจากประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์บนลายผ้าทอ และเรื่องราวของชาวกะเหรี่ยง จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้เครื่องมือการวาดภาพในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ Adobe Illustrator และนำภาพมาจัดวางองค์ประกอบในโปรแกรม Adobe Photoshop เพื่อเน้นการสร้างสรรค์ลวดลายชิ้นใหม่ ในพื้นที่ที่กำหนดบนผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอสำหรับสตรี ขนาด 90x90 ซม. ชื่อชุดผลงาน “เอกลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี” เพื่อใช้เป็นลวดลายผ้าต้นแบบ จำนวน 5 ผลงาน เน้นการนำเสนอรูปสัญลักษณ์ของกะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่น เพื่อสร้างความจดจำ และเพื่อแสดงเอกลักษณ์ของผ้าทอกะเหรี่ยง วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมกะเหรี่ยง ซึ่งประกอบด้วย รูปสัญลักษณ์ของหญิงชายชาวกะเหรี่ยงที่แต่งกายแบบกะเหรี่ยง รวมถึงการแสดงสัญลักษณ์การโพกศีรษะของกะเหรี่ยง และข้าวทอกะเหรี่ยง

ภาพที่ 6 ผลงานออกแบบลวดลาย ชื่อ “ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง” ขนาด 90x90 ซม.

ภาพที่ 7 ผลงานออกแบบลวดลาย ชื่อ “หญิงสาวกะเหรี่ยง 1” ขนาด 90x90 ซม.

ภาพที่ 8 ผลงานออกแบบลวดลาย ชื่อ “หญิงสาวกะเหรี่ยง 1” ขนาด 90x90 ซม.

ภาพที่ 9 ผลงานออกแบบลวดลาย ชื่อ “หญิงสาวกะเหรี่ยง 1” ขนาด 90x90 ซม.

ภาพที่ 10 ผลงานออกแบบลวดลาย ชื่อ “ข้าวหอกะเหรี่ยง” ขนาด 90x90 ซม.

3. ผลการประเมินความพึงพอใจจากผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะและการออกแบบ

การประเมินความพึงพอใจจากผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะและการออกแบบ จำนวน 5 คน ที่ได้จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากผู้ที่มีประสบการณ์ด้านศิลปะและการออกแบบ และประสบการณ์ด้านการออกแบบลวดลายผ้า อย่างน้อย 5 ปี โดยผลการประเมินเฉลี่ย พบว่า (1) ด้านการแสดงเอกลักษณ์ท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.42$, S.D.=0.75) (2) ด้านความงามตามหลักการจัดองค์ประกอบศิลปะ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.95) (3) ด้านคุณค่าและการสื่อความหมายมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.44$, S.D.=0.72) และ (4) ด้านความร่วมมือมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.22$, S.D.=1.02) และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเรื่องรูปแบบการจัดวางสามารถนำลวดลายที่ออกแบบจัดวางในรูปแบบอื่น ๆ ที่หลากหลายมากขึ้น รวมทั้งการเลือกใช้สีอื่น ๆ ที่สามารถแสดงเอกลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ทอกะเหรี่ยง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี” จากผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.
1. การแสดงเอกลักษณ์ท้องถิ่น		
1.1 ลวดลายสามารถสื่อถึงเอกลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง	4.44	0.81
1.2 ลวดลายสามารถสื่อถึงวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมกะเหรี่ยง	4.40	0.68
เฉลี่ยรวม	4.42	0.75
2. ความงามตามหลักการจัดองค์ประกอบศิลปะ		
2.1 มีการจัดองค์ประกอบของลวดลายที่เหมาะสม	4.24	1
2.2 ลวดลายและรูปทรงมีความสวยงามกลมกลืนกัน	4.24	0.91
เฉลี่ยรวม	4.24	0.95

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.
3. คุณค่าและการสื่อความหมาย		
3.1 ลวดลายแสดงคุณค่าของเอกลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง	4.36	0.74
3.2 ลวดลายสามารถสื่อความหมายได้สอดคล้องสัมพันธ์กับแนวคิด	4.52	0.69
เฉลี่ยรวม	4.44	0.72
4. ความร่วมสมัย		
4.1 ความร่วมสมัยด้านเทคนิคการสร้างสรรค์	4.28	0.88
4.2 ความร่วมสมัยด้านรูปแบบ ลักษณะผลงาน	4.16	1.15
เฉลี่ยรวม	4.22	1.02
เฉลี่ยรวมทุกด้าน	4.33	0.86

ปัญหาและอุปสรรค

การศึกษาข้อมูลในพื้นที่จริง คือ กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านพุพลู่กลาง พบว่าจำนวนช่างทอผ้าที่เหลือมีจำนวนลดน้อยลงและมีเฉพาะผู้สูงอายุระหว่าง 50-60 ปี ไม่มีคนรุ่นใหม่ หรือหนุ่มสาววัยทำงานเป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยง และจากข้อมูลการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มทอผ้าบ้านพุพลู่กลาง พบว่าหนุ่มสาวรุ่นใหม่แต่ละบ้านไม่สามารถทอผ้ากะเหรี่ยงได้ (พร้อมเพรียง สุขสาลี, 2561) ส่วนใหญ่นิยมซื้อใช้แบบสำเร็จรูป หรือได้รับมรดกผ้าทอตกทอดมาจากบรรพบุรุษ และมีกะเหรี่ยงเพียงจำนวนไม่มากที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับลายผ้าทอกะเหรี่ยงที่ตนเองสวมใส่ได้ เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงรุ่นใหม่ในปัจจุบันต้องทำงานนอกบ้าน และประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เกษตรกรเพียงอย่างเดียวเหมือนในอดีต ทำให้การทอผ้ากะเหรี่ยงขาดการสานต่อจากรุ่นสู่รุ่น และผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของลวดลายผ้าของผ้าทอกะเหรี่ยงมีจำนวนน้อยมากจนเกือบสูญหายหากยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลที่ติดต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันมีความพยายามส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์การทอผ้าในโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ เช่น การจัดตั้งเป็นกลุ่มทอผ้ากะเหรี่ยงประยุกต์ โรงเรียนบ้านยางน้ำกาดใต้เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง และการประยุกต์ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอกะเหรี่ยงเพื่อการจำหน่าย เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มทอผ้าเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งการจัดหลักสูตรทอผ้ากะเหรี่ยงในโรงเรียนหนองหญ้าปล้องให้นักเรียนได้ศึกษา เรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง แต่อย่างไรก็ตามโครงการเหล่านี้ได้รับการจัดสรรงบประมาณเป็นรายปี อาจทำให้ขาดความต่อเนื่องในการติดตามผลและการพัฒนา ดังนั้นหากต้องการให้เอกลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง อำเภอนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรียังคงอยู่ และได้รับการสืบสานต่อไป ควรศึกษาเพื่อขยายรูปแบบในการอนุรักษ์ เพื่อให้ฐานข้อมูลของศิลปะจากภูมิปัญญากะเหรี่ยงยังคงมีชีวิตและสามารถพัฒนาต่อยอดได้หลากหลายรูปแบบมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วม. (2560). ศิลปะร่วมสมัย '61. สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2563, จาก https://issuu.com/natasha-ocac/docs/_61-final.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สำนักงานแม่ฮ่องสอน. (2561). **เที่ยวเก้ไก๋ สไตลด์อยสเตอร์**. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2561 จาก <https://web.facebook.com/doisterwannabe>.
- ทีมข่าวเพชรภูมิ. (2561, 14 เมษายน). **ชาวชุมชนยางน้ำกั๊ดได้สืบสานวัฒนธรรมกะเหรี่ยงจัดงานเวียนศาลาก่อเจดีย์ทราย ประกวดแต่งกายชุดพื้นเมือง**. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2561, จาก <http://petchpoom.com>.
- น้ำฝน ไส้ตู่โรไกล. (2559). **ผ้าและงานพิมพ์ผ้าสำหรับแฟชั่นและเครื่องแต่งกาย**. กรุงเทพฯ: คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปรียาพร บุขบา. (2552). **แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาผาทอกกะเหรี่ยงจังหวัดราชบุรี**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- พร้อมเพรียง สุขสาลี. (2561, มิถุนายน 17). **หัวหน้ากลุ่มทอผ้าบ้านพุลูล่าง อ.หนองหญ้าปล้อง จ.เพชรบุรี**. สัมภาษณ์.
- พิทยา อินทร์มี. (2560). **ความรู้เกี่ยวกับผ้าทอกะเหรี่ยง**. สืบค้นเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2561, จาก http://namkladtai.ac.th/datashow_53157.
- พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย. (2563). **MOCA พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย กรุงเทพฯ ที่เที่ยวถ่ายรูป ของคนรักศิลปะ**. สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2563, จาก <https://travel.trueid.net/detail/3NpQ7PJP0Or9>.
- พินาลิน สาริยา. (2549). **การออกแบบลวดลาย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ศิริเพ็ญ ภู่มหิฎโย. (2560). **หลักการออกแบบงานคอมพิวเตอร์กราฟิก**. เพชรบุรี: มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- สรไกร เรืองรุ่ง, สุธิดา บุตรแขก, พูลสวัสดิ์ มุมบ้านเช่า และศิริเพ็ญ ภู่มหิฎโย. (2561). **จิตรกรรมและประติมากรรมร่วมสมัยเชิงสร้างสรรค์สู่ชุมชนอาเซียน: ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างไทยกับมาเลเซีย**. *มนุษยสังคมปริทัศน์*, 20(2): 227-249.
- สุรินทร์ เหลือลมัย. (2551). **ประเพณีเดือนเก้า กินข้าวห่อกะเหรี่ยง**. ใน *สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จังหวัดราชบุรี (บ.ก.)*. **รวมบทความกะเหรี่ยงราชบุรี** (น. 11-29). นครปฐม: เพชรเกษม 프린ต์ติ้งกรุ๊ป.
- อาภรณ์ สุนทรวาท. (2550). **ไทยกะเหรี่ยงราชบุรี**. ใน *สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จังหวัดราชบุรี (บ.ก.)*. **รวมบทความกะเหรี่ยงราชบุรี** (น. 11-29). นครปฐม: เพชรเกษม 프린ต์ติ้งกรุ๊ป.
- อารีย์ กงจก. (2560). **หัวใจในลายผ้า: ช่างทอผ้ากะเหรี่ยงบ้านบึงเหนือ อ.บ้านคา จ.ราชบุรี**. กรุงเทพฯ: สถานีโทรทัศน์ช่องไทยพีบีเอส.
- Adobe Systems. (2019). **Illustrator user guide**. Retrived November 20, 2018, from <https://helpx.adobe.com/illustrator/user-guide.html>.